

Ersa ja mokša keele päeva konverents

25. aprillil korraldas Eesti-Mordva Selts koostöös Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnaga ülemaailmse ersa ja mokša keele päeva (16. aprill) tähistamiseks rahvusvahelise veebikonverentsi. 31 aastat tegutsenud Eesti-Mordva Selts tähistas tänavu ersa ja mokša keele päeva 27. korda (aastast 1998).

Ersa ja mokša keele väärtustamiseks tähistatakse alates 1993. aastast ersa keele päeva rahvusliikumise tegelase, lingvisti, pedagoogi ja kirjakeele rajaja Anatoli Rjabovi (1894–1938) sünniaastapäeval – 16. aprillil. 1894. aastal sündinud Anatoli Rjabov oli üks esimesi soome-ugri põlisrahvaste hulka kuulunud lingvistikaprofessoreid. Anatoli Rjabov andis märkimisväärse panuse kaas-aegse ersa kirjakeele kujunemisse, tegeles sõnaraamatute ja õpikute koostamisega, viis läbi lingvistilisi ekspeditsioone, koolitas pedagoogilist kaadrit ja tegi tõlkeid. Ta töötas välja ka ersa ortograafia projekte ja pooldas ladina tähestikule üleminekut kui sammu lähenemisele teistele soome-ugri rahvastele. Ta lõpetas Nižini pedagoogilise instituudi, kus õppis ära ladina, inglise, soome ja eesti keele.

Täies loomejõus katkestati traagiliselt ta pulbitsev teadustegevus 1937. aastal, mil ta valesüüdistuse alusel arreteeriti ja 1938. aastal hukati. Teda süüdistati spioneerimises Soome ja Eesti kasuks. Kuid ka elatud kolmekümne nelja aasta jooksul jõudis ta kirjutada 30 töö ringis ersa ja mokša keelest ja keelekorraldusest. Tema töö aitab meil tänagi taastada oma rahvuslikku mälu, väärikust ja uhkust.

Ersa ja mokša keele päeva tänavust konverentsi tervitas Kultuuriministeeriumi mitmekesisuse osakonna nõunik Artjom Tepljuk. Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juhataja, akadeemik Mare Kõiva rääkis ühistööst mordva kolleegidega, koostöö tähtsusest ja edasistest plaanidest mordva (ersa ja mokša) folkloori säilitamisel.

Eesti-Mordva Seltsi esinaine Margarita Kondrakova luges mokša-keelse luuletuse ning rääkis diasporaa koostööst erinevate kultuuri- ja haridusorganisatsioonidega.

Natalia Ermakov käsitles ersa pärandit Eesti arhiivides, kus on hoiul eesti teadlaste poolt kogutud folkloori, esemelise kultuuri ja muude andmete kõrval

ka Mordva, Tatarstani ning Kuibõševi (Samara) oblasti uurijate talletatud ainestik.

Professor Tatjana Devjatkina rääkis entsüklopeedia “Mordva mütoloogia” ainestiku kogumisest, uurimisest ja esmakordsest avaldamisest (vene keeles 1998. aastal). Teose koostas Tatjana Devjatkina rahvusvahelise projekti (alates 1994. aastast) “Uurali mütoloogiate entsüklopeedia” raames ning hiljem avaldas ta selle (projekti väliselt) laiendatud versioonides kümnes keeles. Ta rõhutas Soome professori Anna-Leena Siikala rolli ideoloogilise korraldajana ja akadeemik Mare Kõiva suurt panust ja abi “Mordva mütoloogia” avaldamisel mokša-mordva ja eesti keeles.

Helsingi Ülikooli lektor Rigina Ajanki-Forslund tutvustas ersa keele kursusi ja nende ajalugu ning rääkis tudengite muredest keele omandamisel.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia vanemteadur Žanna Pärtlas tutvustas oma uurimust mokša mitmehäälse rahvalaulu stiilimuutustest ja püsivusest.

Flóra Hatvani rääkis lingvistilise ja folkloorse materjali kogumisest Mordvamaal, kus paljud kombed said selgeks laulmise, ühissöömise, nutmise ja vestlemise ajal.

Eesti-Mordva Seltsi auliige Nikolai Bajuškin, kes pärast Mordva Ülikooli lõpetamist jätkas õpinguid Tartu Ülikooli aspirantuuris akadeemik Paul Ariste juhendamisel (väitekiri “Ühised noomeni sufiksids mordva ja läänemere-soome keeltes”), rääkis ersa keele päeva tähistamisest Eestis, Paul Ariste mõjust ersa keele uurimisel ja koostööst. Nikolai Bajuškin on andnud suure panuse eesti keele õpetamisel nii Mordva Ülikoolis (1970–1975) kui ka TPIs. Viimastel aastatel on ta õpetanud eesti keelt välismaalastele.

Anna Venchakova viis läbi esimese mokšakeelse giidituuri Eesti Rahva Muuseumis, tutvustades esemeid, rahvariideid, ehteid ja teisi soome-ugri rahvaid ning ansambli Kännu Peal Käbi ersa ja mokšakeelsete laulude repertuaari.

Natalia Ermakov
natalia.ermakov@folklore.ee